

LISZT BULLETIN

September 2026

Nummer 47

Inhoud van dit nummer:

Woord vooraf van de voorzitter

De Liszt-dag op zaterdag 17 oktober

Recital door Alexandra Kaptein op 12 en 20 december

Vacatures in het bestuur

Afscheid van de tachtigjarige Albert Brussee

Boekbesprekingen

Overige concertaankondigingen en mededelingen

Woord vooraf van de voorzitter

Geachte donateur, beste Liszt-vriend,

Wanneer u dit Liszt Bulletin leest, is het concertseizoen 2026-2027 al enkele weken geleden van start gegaan. Inmiddels is de organisatie van de activiteiten van de Franz Liszt Kring rond. In dit bulletin vindt u hierover alle informatie. Er staan voor het jaar 2026 nog twee interessante activiteiten op ons programma.

Onze traditionele Liszt-dag, zaterdag 17 oktober, wordt dit keer niet in Schiedam gehouden, maar in de sfeervolle Piet Gerritszaal in Heilig Landstichting bij Nijmegen, sinds enkele jaren ook een van onze concertlocaties. Hier kunt u getuige zijn van een spectaculair recital door het uitzonderlijke Belgische pianotent Akari Bastiaens. Behalve werken van Liszt zal zij muziek van Beethoven en Schumann ten gehore brengen. Akari is pas veertien jaar, maar heeft al meerdere concoursen gewonnen, op TV opgetreden en concerteert regelmatig in België en Nederland.

Als intermezzo neemt ondergetekende u mee naar het Weimar van 1875 door voor te lezen uit zijn vertaling van fragmenten uit de volstrekt onbekende autobiografie van pianiste

Anna Rilke. Zij studeerde dat jaar bij Liszt en geeft daarvan een levendige beschrijving. Daarin komt Liszt op een unieke manier tot leven. Later dit jaar worden de complete herinneringen van Anna Rilke aan Liszt, in vertaling en met toelichting, gepubliceerd in ons tijdschrift, samen met twee andere boeiende getuigenissen van vrouwen die Franz Liszt van dichtbij hebben meegemaakt.

Het derde en langste onderdeel deze middag wordt verzorgd door pianist Erwin Weerstra. Hij opent met Liszts absolute meesterwerk, de Sonate in b-klein en sluit de Lisztdag af met een groot, virtuoos pianowerk in de geest van Liszt: het sprookje *De kleine zeemeermin* van de ons welbekende Albert Brussee, die deze compositie mondeling zal toelichten.

De tweede activiteit betreft een recital door ons bestuurslid Alexandra Kaptein op 12 en 20 december respectievelijk in Nijmegen en Delft.

In dit bulletin vindt u verder twee boekbesprekingen, andere concertaankondigingen en nieuwtjes.

Ook blikken we terug op het feestconcert ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van

Albert Brussee. Tijdens dit concert werd tevens afscheid van hem genomen als bestuurslid en secretaris van de Franz Liszt Kring. Albert blijft wel werkzaam als redacteur van ons tijdschrift, maar niet langer als eindredacteur van dit Liszt Bulletin. Ondergetekende neemt deze taak met ingang van dit nummer ad interim waar, totdat een opvolger voor Albert is gevonden. Het bestuur hoopt deze vacature spoedig te kunnen vervullen. Zie de advertentie met het profiel elders in dit bulletin.

Wij hopen u bij onze concerten te mogen begroeten.

Christo Lelie, bestuursvoorzitter Franz Liszt Kring

Exterieur en interieur van de Piet Gerritszaal te Heilig Landstichting.

Liszt-dag 2026

Zaterdag 17 oktober 13.30 - 17.30 uur

Locatie: Piet Gerritszaal, Monseigneur Suyslaan 4, 6564 BV, Heilig Landstichting

Toegang: € 15,00, niet-leden € 20,00

Reserveren (aanbevolen): j.verrest@lisztkring.nl

Programma

13.30 - 14.15 uur

Pianorecital door Akari Bastiaens

Ludwig van Beethoven – Sonate in cis-klein, opus 27 nr. 2 (“Mondschein”)

Robert Schumann – Papillons, opus 2

Franz Liszt – Zwei Konzertetuden, S. 145

1. Waldesrauschen

2. Gnomenreigen

Pauze

14.45 - 15.15 uur

Studeren bij Liszt in Weimar – Lezing door Christo Lelie

Fragmenten uit de autobiografie van pianiste Anna Rilke over haar studietijd bij Liszt in 1875

Pauze,

gelegenheid om de naastgelegen monumentale Cenakelkerk te bezichtigen

16.00 - 17.15 uur

Pianorecital door Erwin Weerstra

Franz Liszt – Sonate in b-klein, S. 178

Albert Brussee – De Kleine Zeemeermin (met vooraf een toelichting door de componist)

Akari Bastiaens

Akari Bastiaens (14 jaar) kreeg haar eerste podiumervaring op vijfjarige leeftijd. Al zeer vroeg bleek haar uitgesproken aanleg voor de piano, die zich nog duidelijker manifesteerde toen zij als zesjarige de Steinway Pianowedstrijd België won. Naast de eerste prijs in haar leeftijdscategorie ontving zij ook de Steinway & Sons-prijs, waarmee zij België mocht vertegenwoordigen op het internationale Steinway

Festival in Hamburg. Deze vroege erkenning vormde het begin van een opmerkelijk traject. Sindsdien behaalde Akari talrijke successen op nationale en internationale pianowedstrijden, waar zij herhaaldelijk werd bekroond met eerste prijzen en bijzondere onderscheidingen. In 2023 won zij de eerste prijs en de Mozartprijs voor de beste vertolking van een werk van Mozart op het internationale pianoconcours MozArte in Aken. Een jaar later volgden de eerste prijs, de persprijs en de publieksprijs op het Internationaal Pianoconcours voor Jonge Musici in Enschede. In 2025 werd haar artistieke maturiteit opnieuw onderstreept met de eerste prijs, de persprijs en de publieksprijs op het Prinses Christina Concours, evenals met de eerste prijs op het Internationaal Chopin-concours voor de Jeugd in Szafarnia. De jury prees daarbij haar poëtische en stilistisch uiterst zuivere uitvoering van Chopins Tweede Ballade.

Akari studeert sinds 2019 aan het Junior Conservatorium Maastricht, waar zij eerst pianoles kreeg van Joop Celis en vanaf september 2025 van Ashley Wass. Daarnaast is zij sinds 2022 academiestudent aan de Davidsbündler

Music Academy in Den Haag, waar zij wordt begeleid door Tatiana Abayeva en Borys Fedorov.

Ondanks haar jonge leeftijd trad Akari reeds op tal van professionele podia en festivals op. Zij was onder meer soliste op het Arte Amanti International Chamber Music Festival met het Arte Amanti Kamerorkest en was te gast op het Grachtenfestival, het International Festival Vocalis, de Gentse Feesten en het Ljubljana Festival. In het najaar van 2025 vertolkte zij meermaals het Pianoconcert in G van Maurice Ravel met het Euregio Jeugdorkest.

Christo Lelie

Pianist, organist en muziekjournalist Christo Lelie is voorzitter van de stichting Franz Liszt Kring, waarvan hij sinds de oprichting in 1979 lid is en vanaf 1985 bestuurslid. Tevens is hij hoofdredacteur van het *Tijdschrift van de Franz Liszt Kring*, waarvoor hij sinds 1980 tientallen artikelen schreef. Hij is beheerder van het Franz Liszt Archief Delft, een privécollectie bestaande uit een bibliotheek, iconografische collectie, handschriften en memorabilia.

Erwin Weerstra

Erwin Rommert Weerstra studeerde piano, orgel en compositie aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Zijn pianodocent was de bekende pianist Geoffrey Madge. Na het behalen van zijn Master vervolgde Erwin zijn pianostudie bij Andrzej Jasinski, de leraar van, onder vele anderen, Krystian Zimerman. Hij was prijswinnaar bij verschillende internationale concoursen, als pianist, organist en als componist. Momenteel is Erwin de vaste pianist van het wereldberoemde Nederlands Dans Theater.

Erwin Weerstra.

De Kleine Zeemeermin - toelichting

De Kleine Zeemeermin is geïnspireerd op het gelijknamige sprookje van de Deense dichter en schrijver Hans Christian Andersen (1805-1875). Het ruim een half uur durende pianostuk telt zeven tableaux die de verhaallijn van Andersens sprookje volgen. Het werk ontstond in 2020 en werd daarna nog meerdere malen gereviseerd.

De compositie opent met een korte *Introductie*, waarin 'het thema van de kleine zeemeermin' wordt gepresenteerd, een thema dat

op ongeveer de helft van de compositie en aan het slot terugkeert. Daarnaast fungeert het harmonisch fundament van deze inleidende maten als bindmiddel tussen de verschillende delen, die op één uitzondering na in elkaar overlopen.

In het eerste deel, *Het paleis op de bodem van de zee*, verzinnebeeldt een statige melodie in het warme Bes-groot, de hoofdtoonsoort, de pracht en grandeur van het koninklijk slot. Het tweede deel, *Wals van de meerminnen*, schildert het spel van de zeemeerminnen, hoe zij als in een waterballet sierlijk dansen en zwieren door het zilte nat. Het derde deel, *De schipbreuk*, verbeeldt het moment waarop Ondine voor het eerst de wondere mensenwereld aanschouwt en er getuige van is, hoe het koninklijk jacht, waarop de prins zijn verjaardag viert, in een storm dreigt te vergaan. Bij een bliksemflits ziet ze hoe de prins overboord slaat. Zonder na te denken duikt ze hem na, redt hem en vleit hem neer op het strand. Toen ze hem in haar armen hield, de ogen gesloten, alsof hij reeds gestorven was, vlamden liefde en mededogen hoog op in haar hart. In *De schipbreuk* wordt deze stormscène verklankt met grommende octaven en wild golvende arpeggio's. In het middendeel echter, gebouwd op de majeurvariant van de kop van het thema van dit deel, komt de liefde in beeld, zoals die in het hart van de kleine zeemeermin opbloede. Dit langere deel wordt afgesloten met een dramatisch coda dat terugrijpt op het harmonische schema van de introductie.

Het vierde deel van de cyclus, *l'Amour d'Ondine*, schildert haar gemoedsstemming, zoals zij heen en weer werd geslingerd tussen treurnis en gedroomd geluk: een melancholiek gekleurde melodie in c-klein wordt gevolgd door een tweede thema in C-groot, dat spreekt van hoop en blijde verwachting. Het midden-deel van dit deel wordt gevormd door een variatie op het bekende liefdeslied *My Funny Valentine*. Daarna keert retrograde eerst het thema in C-groot, daarna dat in c-klein (gevarieerd) terug. Aansluitend klinkt het thema van Ondine, dat leidt naar het vijfde deel.

Dit vijfde deel is getiteld *Bij de zeeheks*. Het was de kleine zeemeermin ter ore gekomen dat

er misschien toch een manier was om de gene- genheid van de prins te winnen. Als ze haar staart zou laten splijten, zich zou laten ombou- wen tot een mensenkind, dan zou hij haar mis- schien als zijn geliefde accepteren. De zeeheks waarschuwde haar echter. Ze zou inderdaad twee mooie mensenbenen krijgen, maar mocht de prins met een ander huwen, dan zou ze in de bruiloftsnacht worden tot schuim van de zee. Het liefdesverlangen van de kleine zeemeermin was echter zo sterk dat ze de heks verzocht de toverdrank, die haar transformatie zou bewerk- stellen, te brouwen. In de verklanking van deze scène werd niet alleen teruggegrepen op de toonsoort, maar ook op het melodisch en harmonisch materiaal van deel III. Deze twee meest dramatische delen zijn dus sterk aan elkaar gerelateerd. Met zijn lugubere trillers en chromatiek schildert dit vijfde deel de ver- schrikkingen die de kleine zeemeermin, door liefde gedreven, over zichzelf had afgeroepen.

Tevergeefs echter! Want de prins, hoe gesteld hij ook was op dat meisje met haar ranke benen – hij kon haar onmogelijk als zijn bruid naar het altaar leiden. Wel mocht ze hem dienen, maar rusten in zijn armen – nee, dat was voor haar niet weggelegd. Na enige tijd werd de prins uitgehuwelijkt aan een prinses uit het naburige koninkrijk. Spoedig daarna werd de bruiloft gevierd op het koninklijk jacht. Toen de bruid en de bruidegom zich terugtrokken in de purperen koningstent, wist Ondine dat haar laatste uur geslagen had en zij spoedig tot zeeschuim zou verwaaien. In deel VI, 't *Bruiloftsfeest*, hoort men een stevige polo- naise, gevolgd door een sierlijke mazurka. Daarna keert het walsthema uit deel II terug. Deel II en VI, deze beide balletachtige delen, vertonen dus eveneens een zekere verwant- schap. Op den duur echter neemt de muziek een dramatisch karakter aan en is het alsof we de kleine zeemeermin, aan wanhoop ten prooi, van het schip in zee zien springen.

Maar dan keert in het slotdeel het thema van deel I terug, nu niet staand voor het koninklijk paleis op de bodem van de zee, maar symboliserend hoe de kleine zeemeermin wordt opgenomen in een hogere wereld (*De*

tenhemelopneming). Haar standvastige liefde had het hart van de goden ontroerd. In plaats van tot zeeschuim te worden, was het haar vergund op te stijgen naar de wereld van de zefiers, de engelen van de lucht. Nog eenmaal zag de kleine zeemeermin om, kustte vluchtig het voorhoofd van de prins ten afscheid en vervloog toen tot lucht en licht...

De geheel symmetrische compositie van liefde, lijden en verlossing eindigt zoals deze begon: met het thema van Ondine in het warme Bes-groot.

Albert Brussee

Twee concerten door Alexandra Kaptein op 12 en 20 december

Pianiste Alexandra Kaptein geeft in december voor de Franz Liszt Kring op de vertrouwde locaties in Nijmegen en Delft een recital dat geheel uit werken van Liszt bestaat. In 2025 voerde zij dit programma veertien keer uit tijdens een concerttournee door Nederland, in het kader van haar nominatie voor de Dutch Classical Talent Award. Het thema luidde: 'Franz Liszt – Harmonie van het licht'.

In een interview in *Piano Bulletin* 2026-3 vertelt Alexandra over dit programma, dat zij mondeling toelichtte en waarbij zij levensgrote schilderijen presenteerde: "*Ik presenteerde stukken met een religieus en sterk narratief karakter, zoals de beide Legendes, en daarnaast een mythologisch programma: de Tweede Ballade en pianotranscripties van de symfonische gedichten Orpheus en Prometheus. Mijn doel was hiermee de sterke kanten van Liszt over het voetlicht te brengen. In deze werken probeert hij iets uit te beelden dat onuitspreekbaar en niet tastbaar is: de transcendentie tussen licht en donker en tussen het menselijke en het goddelijke. Een rode draad door alle vijf stukken is het 'licht'. Daarmee bedoel ik de hoop op iets beters: de wetenschap dat alles goed zal komen. In Orpheus gebeurt dat bij- voorbeeld door de kracht van muziek. In Liszts verklanking van deze mythe gaat het niet om de held die afdaalt in de onderwereld en daar angstaanjagende dingen meemaakt, maar om het lied van Orpheus, dat blijft klinken, ook nadat hij zijn geliefde heeft verloren.*"

In de twee Legendes staat de transcendentie tussen het aardse en het hemelse centraal. In de tweede legende gaat het om de overwinning op de natuur door middel van het geloof: Franciscus van Paola wandelt over de golven. Aan de Tweede Ballade ligt de Griekse mythe van Leander en Hero ten grondslag. Leander werpt zich daarin in zee, maar Liszt voegt eraan toe dat de geliefden na hun dood weer samen zijn. In Prometheus is het hoofdthema dat zijn licht altijd zal blijven branden.”

Zaterdag 12 december, aanvang 15.00 uur

Locatie: Piet Gerritszaal, Monseigneur Suyslaan 4, 6564 BV, Heilig Landstichting.

Toegang: € 15,00, niet-leden € 20,00.

Zondag 20 december, aanvang 15.00 uur

Locatie: Pianosalon, Oude Delft 200, 2611 HH Delft.

Toegang: vrije gift (de opbrengst komt geheel ten goede aan de pianiste)

Voor beide concerten is reserveren aanbevolen:
j.verrest@lisztkring.nl

Programma

‘Liszt – Harmonie van het licht’

Orpheus (1853-54; arr. A. Stradal)

Deux Légendes (1863):

St François d’Assise ‘La prédication aux oiseaux’

St François de Paule ‘Marchant sur les flots’

Ballade nr. 2 (1853)

Prometheus (1850; arr. A. Stradal)

Alexandra Kaptein

Alexandra Kaptein (1999) is een Nederlandse concertpianiste met een grote voorliefde voor muziek uit de Duitse romantiek. Franz Liszt is al jaren een grote inspiratiebron voor haar; in april 2024 bracht ze haar debuut-cd met transcripties van Franz Liszt uit bij het internationale label TRPTK. Ze is vicevoorzitter van de Franz Liszt Kring in Nederland, waarvoor ze artikelen schrijft en publiceert, en zo haar interesse in muziektheorie, musicologie en uitvoering verenigt.

Alexandra Kaptein aan de vleugel van Franz Liszt in Weimar.

Op zesjarige leeftijd won Alexandra de eerste prijs op het pianoconcours ‘Jugend musiziert’ in Duitsland. Dit was het begin van een lange reeks nationale en internationale pianoconcoursen door heel Europa. Zoals de eerste prijs op het Von Bremen Pianoconcours in Dortmund, Duitsland en de EPTA International Piano Competition 2016 in België, evenals de eerste prijs en publieksprijs op de International Piano Competition for Young Musicians in Enschede; 2017 Eerste Prijs, Publieksprijs en Franz Liszt Prijs in de finale van Koffie bij de Piano in Den Bosch, Nederland; 2019 Eerste prijs op het internationale concours in Val Tidone ‘Silvio Bengali’, Italië.

In 2020 behaalde Alexandra haar bachelor cum laude aan het ArteEZ Conservatorium in Zwolle en in 2023 behaalde ze haar masterdiploma met hoge cijfers aan het Conservatorium van Amsterdam. Daarnaast studeerde Alexandra van 2020 tot 2022 Theorie der Muziek aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en in de zomer van 2024 rondde ze haar studie piano/zangcorrepetitie af bij Frank van de Laar aan het Conservatorium van Amsterdam in haar tweede Masteropleiding.

Alexandra slaagde in juli 2026 *cum laude* voor de *post graduate* studie ‘Konzertexamen’ aan de Hochschule für Musik und Tanz Köln

(Duitsland) bij Prof. Andreas Frölich en geeft concerten in binnen- en buitenland. Momenteel geeft zij het vak Harmonie aan de Piano aan de ArtEZ University of the Arts Zwolle (Nederland).

Alexandra heeft deelgenomen aan vele masterclasses (met meesters als Leslie Howard, Hannes Minnaar, Alexander Gavrylyuk, Boris Giltburg); solo- en kamermuziek gespeeld op muziekfestivals in Griekenland, Italië, Polen en Duitsland; gewerkt met gerenommeerde orkesten (zoals het Concertgebouwkameroorkest) en geeft soloconcerten in Nederland, Duitsland, via samenwerking met het Ministerie van Cultuur in Havana, Cuba en op Radio 4 (AVROTROS).

In het seizoen 2025-2026 was Alexandra finaliste van het programma Dutch Classical Talent en maakte ze een concerttournee door het hele land.

Onlangs gaf Alexandra een recital op Liszts eigen Bechstein-vleugel in de Hofgärtnerei te Weimar (zie foto).

Vacature bestuurssecretaris interne zaken

De Franz Liszt Kring roept sollicitanten (m/v) op voor de functie van **bestuurssecretaris interne zaken**.

Werkzaamheden

- Verzorgen van de interne communicatie binnen het bestuur.
- Plannen, bijwonen en notuleren van de bestuursvergaderingen (circa drie per jaar).
- Verzorgen van de eindredactie en samenstelling van het *Liszt Bulletin*, minimaal tweemaal per jaar, in samenwerking met de voorzitter en de secretaris extern.
- Opstellen van nieuwsbrieven en andere schriftelijke communicatie voor leden en donateurs.
- Aanleveren van teksten voor de website en sociale media.
- Proactief meedenken over het beleid en de programmering van de stichting.
- Waar nodig hand- en spandiensten verrichten bij activiteiten van de Kring.

Wij zoeken iemand die

- voldoende tijd heeft om zich als bestuurslid actief voor onze stichting in te kunnen zetten;
- wil meedenken over ons artistieke beleid en onze toekomst;
- belangstelling voor en kennis van klassieke muziek heeft;
- hart heeft voor de muziek van Franz Liszt;
- de Nederlandse taal goed beheerst en over goede schrijfvaardigheid beschikt;
- bij voorkeur enige redactionele en bestuurlijke ervaring heeft.

Vacature medewerker publiciteit, pr, website e.d.

De Franz Liszt Kring zoekt tevens een bestuurslid of externe medewerker voor publiciteit, PR, fondsenwerving en ICT/websitebeheer (bouw, onderhoud en content). Deze taken kunnen waar mogelijk worden gecombineerd met de functie van secretaris. Sollicitaties voor beide vacatures ontvangen wij graag vóór 31 oktober per e-mail via info@christolelie.com.

Boekbesprekingen

Bei Franz Liszt in der Klavierstunde Das Notizbuch von Heinrich Lutter aus seinem Unterricht bei Franz Liszt

Franz Liszt was niet alleen een buitengewoon productief, origineel componist en vermoedelijk de grootste pianovirtuoos van de negentiende eeuw, hij was ook een uitnemend pianodocent. Dat aspect van hem is echter minder bekend. Met uitzondering van de periode 1839-1848, waarin hij onafgebroken door Europa reisde, heeft Liszt vanaf zijn jongelingsjaren tot in zijn sterfjaar 1886 vrijwel onafgebroken lesgegeven. De door zijn biograaf Alan Walker opgestelde lijst van Liszts leerlingen telt zo'n 400 namen van pianisten van 22 verschillende nationaliteiten. Velen van hen hebben na hun studie bij Liszt wereldfaam verworven op de concertpodia.

Liszt was overigens geen pianoleraar die leerlingen vanaf het allereerste begin opleidde. Hij nam uitsluitend pianisten aan die al profes-

Bei Franz Liszt in der Klavierstunde

Das Notizbuch von Heinrich Lutter
aus seinem Unterricht bei Franz Liszt

Herausgegeben und kommentiert von
Bernhard Ruchti

Königshausen & Neumann

sioneel geschoold waren en over veel talent beschikten. Wie bij hem op les kwam, moest zijn of haar repertoire technisch al beheersen. Wie daar nog mee worstelde, werd zonder pardon teruggestuurd naar zijn geboorteland.

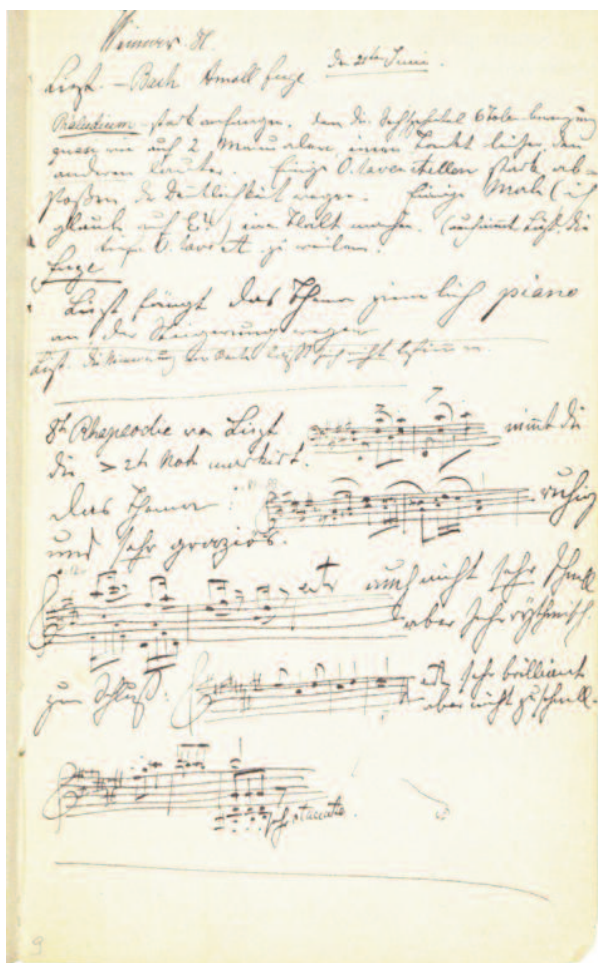
Bijzonder aan Liszts manier van lesgeven is dat hij de tegenwoordig zo populaire *masterclass* heeft geïntroduceerd. Daarin gaf hij studenten om beurten les voor de hele groep, vaak met publiek van buiten zijn leerlingenkring erbij. Vooral de groepslessen die hij gedurende de laatste circa vijftien jaar van zijn leven in Weimar gaf, waren legendarisch. Ze trokken jonge pianisten uit de hele wereld aan die zich door de grote meester wilden laten vervolmaken of slechts zijn beroemde naam aan de hunne wilden koppelen.

Hoe het eraan toeging tijdens die masterclasses, die werden gehouden in de Hofgärtnerei, waar Liszt vanaf 1869 jaarlijks enkele maanden woonde, is vastgelegd door een groot aantal leerlingen en vaste bezoekers. In die verslagen komen Liszts manier van lesgeven en zijn omgang met studenten, maar ook zijn eigen

spel prachtig tot leven. Steeds weer blijkt dat Liszt twee zaken hoog in het vaandel had staan bij het lesgeven: enerzijds moesten leerlingen de bedoelingen van de componist, zoals vastgelegd in de partituur, zo getrouw mogelijk realiseren; anderzijds werkte hij eraan dat zij een eigen individualiteit als pianist ontwikkelden en bood hij hun veel vrijheid in de interpretatie. De getuigenissen in boeken en artikelen van leerlingen en bezoekers van Liszts lessen zijn van grote waarde, maar wie daarin zoekt naar concrete adviezen van Liszt over de vertolking van specifieke stukken, vindt er daarvan weinig. Er zijn echter twee bronnen die dat wel doen in de vorm van gedetailleerde adviezen van Liszt, vaak per maat en met de muziekvoorbeelden er veelal bij afgedrukt: het in 1901 gepubliceerde *Liszt-Pädagogium* van Lina Ramann (Liszts eerste biograaf die in Weimar veelvuldig de groepslessen bijwoonde) en de pas aan het einde van de vorige eeuw ontdekte en uitgegeven dagboek aantekeningen uit de jaren 1884–1886 van Liszts student August Göllerich.

Daar is nu de uitgave van het notitieboek van de Liszt-student Heinrich Lutter (1854–1937) bij gekomen. Net als Göllerich studeerde hij in diezelfde periode (1881–1885) bij de al hoogbejaarde Liszt in Weimar. Hij maakte nauwkeurig aantekeningen van alle belangrijke opmerkingen van de meester in een in schoonschrift bijgehouden aantekenboekje. Daarin noteerde hij de behandelde muziekfragmenten, met daarbij Liszts adviezen en opmerkingen, niet alleen aan hem persoonlijk gegeven, maar ook aan andere studenten. In tegenstelling tot Göllerich noemt hij geen van hun namen. Die doen ook niet ter zake.

Dit boekje bevond zich nog niet ontsloten in het Goethe- und Schiller-Archiv in Weimar. Daar ontdekte de Zwitserse pianist, organist en in Liszt gespecialiseerde musicoloog Bernhard Ruchti het en publiceerde en annoteerde Lutters complete notitieboekje in deze zeer nauwgezette editie, getiteld *Bei Franz Liszt in der Klavierstunde* (Bij Franz Liszt in de pianoles). Het bevat aantekeningen bij meer dan honderd verschillende composities van veertien verschillende componisten, waarvan in de eerste plaats

Liszt zelf en daarnaast Beethoven en Chopin qua behandelde werken verreweg het meest vertegenwoordigd zijn. Liszt geeft allerhande adviezen met betrekking tot tempo, articulatie, accentuering, uitdrukking en dynamiek, en wijst op veelgemaakte fouten. Ruchti heeft het boek voorzien van een register waarin staat op welke pagina een bepaald stuk te vinden is. Dat is heel handig voor pianisten die willen nagaan welk commentaar Liszt gaf bij een stuk dat zij zelf spelen.

Naast het notitieboekje bevindt zich in het Goethe- und Schiller-Archiv ook Lutters partituur van Chopins Pianoconcert in e, opus 11. Dat werk heeft Lutter in 1882 bij Liszt in Bayreuth gestudeerd, zo noteerde hij in zijn bladmuziek. Die wemelt van de aantekeningen, waarvan de meeste ongetwijfeld van Liszt afkomstig zijn. De notentekst wordt door Ruchti niet afgedrukt, maar per maat staan Lutters aantekeningen, veelal vergezeld van een notenvoorbeeld.

Samen bieden het notitieboekje en de aantekeningen bij het Chopin-concert een uiterst waardevolle en zeer gedetailleerde inkijk in Liszts pianistische esthetiek en zijn muzikale ideeën- en klankwereld. Bij het bestuderen van al die aantekeningen is het bijna alsof de lezer zelf les van de meester krijgt. Eén kanttekening moet daarbij wel worden gemaakt. Een muzikale correctie op papier staat natuurlijk heel ver af van de klinkende muziek. Zonder te weten hoe de uitvoering van de leerling heeft geklonken, kennen we de aanleiding voor Liszts opmerkingen niet, en al helemaal niet het effect ervan. Voorzichtigheid bij het uitvoeren ervan blijft dus geboden.

Bernhard Ruchti heeft het boek voorzien van een bondige, meer algemene inleiding over Liszts manier van lesgeven plus een beknopte biografie van Lutter. Het boek is fraai geïllustreerd, onder meer met enkele foto's van pagina's uit het aantekeningenboek, die laten zien hoe zorgvuldig de pianist alles heeft opgeschreven.

De laatste dertig pagina's bevatten een briefwisseling tussen Heinrich Lutter en zijn leerlinge Marie von Lippe. Ruchti heeft deze correspondentie recentelijk op een veiling aangekocht en maakte van de gelegenheid gebruik om haar meteen te publiceren. De brieven dateren echter uit de periode 1913-1936 en zijn zeker interessant, maar hebben niets te maken met het eigenlijke onderwerp van het boek: Liszts piano-onderwijs. Des te uitvoeriger komt dat onderwerp aan bod in de overige 150 pagina's.

Dit boek is een must voor iedere pianist en pianodocent die zich wil verdiepen in de klankwereld van Liszt en daarmee in die van de late negentiende eeuw.

 CL

Bei Franz Liszt in der Klavierstunde, Das Notizbuch von Heinrich Lutter aus seinem Unterricht bei Franz Liszt. Herausgegeben und kommentiert von Bernhard Ruchti.

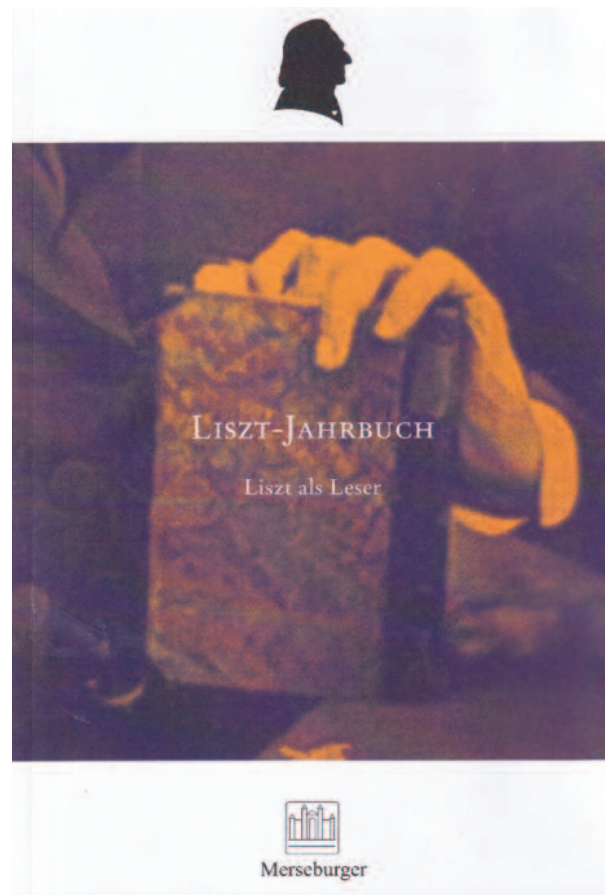
Würzburg: Königshausen & Neumann, 2026.
ISBN 978-3-8260-9803-1. Ook als e-book ver-
krijgbaar. 200 pagina's, gebonden, in kleur geïllus-
treerd.

Liszt als Leser

Wie enigszins vertrouwd is met het compositorische oeuvre van Franz Liszt, zal het zijn opgevallen dat veel werken titels dragen die aan literaire werken zijn ontleend. Tal van composities verwijzen naar of zijn geïnspireerd door teksten van dichters en schrijvers als Dante, Petrarca, Goethe, Schiller, Heine, Lenau, Byron, Lamartine, De Sénancour en Hugo, om de belangrijkste te noemen.

Liszt moet dus zeer belezen zijn geweest. Dat hij dat inderdaad was, blijkt uit zijn bibliotheken die bewaard zijn gebleven of beschreven zijn, maar nog duidelijker uit zijn brieven, waarin hij veelvuldig schrijft over boeken die hij op dat moment las. Niet alleen het lezen van (wereld)literatuur, maar ook van filosofische en theologische werken vormde een belangrijk onderdeel van zijn leven en dagelijkse bezigheden. Kennis hebben van Liszts lectuurkeuze en zijn receptie van wat hij zoal las is van evident belang voor onze beeldvorming van zijn eruditie en geestesleven. Niettemin is in de biografische Liszt-literatuur nauwelijks aandacht besteed aan zijn leesgedrag.

In deze lacune voorziet het *Liszt-Jahrbuch*, band 6 (jaargang 2025/26), getiteld Liszt als Leser. De bundel, onder redactie van Christiane Wiesenfeldt, bevat zeven wetenschappelijke artikelen waarin de belangrijkste aspecten van Liszts verhouding tot de literatuur worden belicht. De bijdragen zijn deels Duitstalig en deels Engelstalig; de auteurs staan garant voor een gedegen muziekwetenschappelijke uitwerking van hun onderwerp.

De zeven hoofdstukken behandelen de volgende onderwerpen:

1. Liszts passie voor boeken.
2. Liszt als kritische lezer van zijn eigen biografieën, die hij vóór publicatie ter inzage kreeg.
3. Liszt en de Russische literatuur, o.a. Aleksej en Lev Tolstoj, Toergenjev en Dostojevski.
4. Liszts receptie van Hegel.
5. E.T.A. Hoffmann in relatie tot Liszts *Réminiscences de Don Juan*.
6. Liszt als lezer van Victor Hugo.
7. Literaire impulsen en Liszts melodramatische composities.

Deze bundel vult een leemte in de Liszt-literatuur en vormt een goede aanzet tot verder onderzoek, want het onderwerp is hiermee nog lang niet uitputtend behandeld. Dat blijkt al uit de hierboven genoemde lijst van vooraanstaande auteurs: velen van hen komen in deze jaargang van het *Liszt-Jahrbuch* nog niet aan bod.

CL

Liszt-Jahrbuch. Liszt als Leser. Kassel: Merseburger, 2026, www.merseburger.de, 112 pagina's gebrocheerd.

Afscheid van de tachtigjarige Albert Brussee

Op 6 mei is Albert Brussee tachtig jaar geworden. Hij vierde dat op 31 mei met een feestelijk concert in de Westvest90-kerk in Schiedam. Albert had al ruim vóór zijn verjaardag aangekondigd dat hij bij het bereiken van zijn tachtigste levensjaar zijn werkzaamheden als bestuurslid annex secretaris intern en daarmee ook zijn eindredacteurschap van het *Liszt Bulletin* zou beëindigen, om voortaan al zijn tijd te kunnen besteden aan het voltooien van zijn nieuwe boek *Drie jaar uit het leven van Franz Liszt (1833-1835)*.

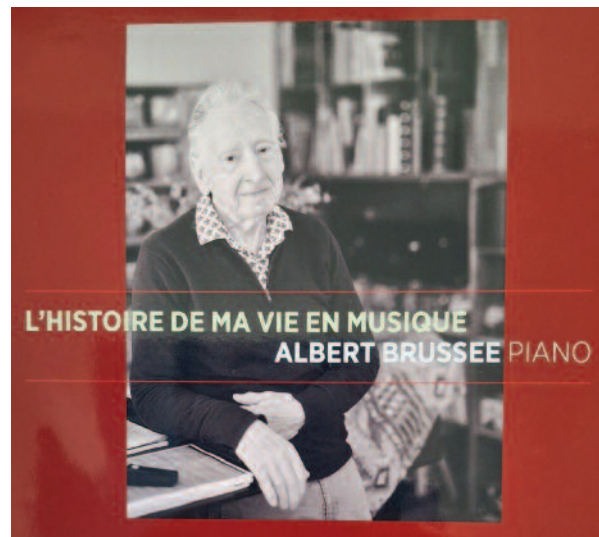
Albert Brussee was vanaf de oprichting in 1979 lid van de Liszt Kring en was, met enkele onderbrekingen, van 2004 tot mei van dit jaar bestuurslid en secretaris van de Stichting Franz Liszt Kring. Hij is nog altijd redacteur van het *Tijdschrift van de Franz Liszt Kring* en heeft beloofd dat tot nader order te blijven. Albert Brussee is een internationaal gerenommeerd Liszt-onderzoeker met een groot aantal tijdschriftartikelen op zijn naam. Daarnaast publi-

ceerde hij in eigen beheer boeken over Liszt en edities van onbekende en deels gereconstrueerde werken van de componist.

Voor zijn jarenlange belangeloze inzet voor de Franz Liszt Kring en voor zijn internationaal vermaarde Liszt-onderzoek ontving Albert uit handen van ondergetekende de bronzen Liszt-plaquette die behoort bij het hem door het bestuur toegekende erelidmaatschap van de Franz Liszt Kring.

Tijdens het concert traden drie oud-studenten van Albert op met piano- en orgelwerken. Daarbij verzorgde Erwin Weerstra een indrukwekkende eerste uitvoering van Brussee's zevendelige pianocyclus *De kleine zeemeermin*.

In de eerste helft van het programma presenteerde Albert zijn nieuwe retrospectieve dubbel-cd, die hij onder de titel *L'Histoire de ma vie en musique* heeft uitgebracht op zijn eigen label, AB Music Productions & Editions. Daarop stelde hij een bloemlezing samen uit de acht cd's die hij in de loop der jaren heeft uitgebracht, met opnamen uit de periode 1974–2017. De 35 tracks omvatten zeven werken van Franz Liszt, waarvan zes in de door Brussee ontdekte en uitgegeven vroege versies van *Harmonies poétiques et religieuses*, en vier pianowerken van Brussee zelf. Daarnaast bevat het dubbelalbum composities van onder anderen Debussy, Messiaen, Orthel, Grieg, Chopin, C.P.E. Bach, Czerny en Van den Sigtenhorst Meyer. De kwaliteit van de opnamen en van Alberts pianospel is uitstekend. Ook de uitvoering van de cd is fraai, met een ingelegd tekst-

Albert Brussee krijgt de Liszt-plaquette overhandigd van de voorzitter.

boekje waarin Albert aan de hand van zijn acht door de jaren heen uitgebrachte cd's een schets geeft van zijn levensgeschiedenis.

Niet onopgemerkt mag blijven dat Albert op het idee kwam om deze cd uit te brengen door de ramp die hem op 7 december 2024 is overkomen: de verwoestende explosie van het gebouw aan de Haagse Tarwekamp, waarbij zijn appartement zwaar beschadigd raakte en vervolgens gesloopt moest worden. Wonderwel hebben de hulpdiensten zijn vleugel en het belangrijkste deel van zijn bibliotheek en archieven nog uit het pand kunnen redden, maar de voorraad eigen cd's en muziekgaven die was opgeslagen in zijn kelderbox, ging verloren. Veel van de cd's en composities zijn daarvoor niet of moeilijk leverbaar, maar de hoogtepunten zijn via deze compilatie weer verkrijgbaar.

CL

Bestellingen: <https://albertbrussee.nl>

Overige concertaankondigingen

Festival3Cities in Bratislava, Boedapest en Wenen, 16-25 oktober

Festival3Cities is een nieuw internationaal cultureel evenement rond Franz Liszt, zijn muziek en zijn blijvende nalatenschap. Bratislava vormt het middelpunt; de andere twee deelnemende steden zijn Boedapest en Wenen, waar Liszt eveneens vele sporen heeft nagelaten. Het festival vindt plaats van 16 tot en met 25 oktober 2026.

Het festival wil plaatsen, instellingen, musici en publiek in Centraal-Europa met een gemeenschappelijke band met Liszt met elkaar verbinden en dit erfgoed bij een breder internationaal publiek onder de aandacht brengen.

De piloteditie biedt een programma met internationaal gerenommeerde musici, onder wie Vitaly Pisarenko, Kateryna Titova, Valentina Lisitsa, Boris Bloch en het pianoduo Kutrowatz. Ook werken de Slowaakse Filharmonie en het Slowaaks Radio Symfonieorkest mee. Het orkest staat onder leiding van dirigent Martin Haselböck. Het festival werkt bovendien samen met het Liszt Festival Raiding.

Speciaal voor leden van Liszt-verenigingen is er een festivalarrangement. Dit combineert een selectie van festivalconcerten met accommodatie en een muzikale rondleiding door Bratislava langs locaties die verbonden zijn met Hummel, Liszt, Schubert en Beethoven.

Meer informatie: <https://festival3cities.com/en/>

Concert door Pianist Nada in Amsterdam op 13 november

In 2025 gaf Pianist Nada een recital voor de Franz Liszt Kring. Wie deze Amerikaans-Libanese pianiste opnieuw wil horen, krijgt daarvoor op 13 november de gelegenheid in het Amsterdamse Pianola Museum. Om 20.00 uur geeft zij daar in de reeks Geelvinck Concerten een recital met onder meer Franz Liszts *Fantasie en fuga over het thema B-A-C-H*. Verder staan werken van Mozart, Hakim en Brahms (de Eerste Piano-sonate) op het programma.

Meer informatie: <https://geelvinck.nl/concerten-en-events/bijzondere-pianisten-nada-loutfi/>.

Kaarten zijn te bestellen via: <https://museum-geelvinck.stager.co/shop/default>.

Inhoud van het Tijdschrift van de Franz Liszt Kring 2026

Op het moment dat dit *Liszt Bulletin* verspreid wordt is de redactie van het *Tijdschrift van de Franz Liszt Kring* nagenoeg voltooid. Het is de bedoeling dat deze extra dikke uitgave nog voor december in de bus zal vallen. Het tijdschrift bevat de hieronder volgende vijf uitvoerige artikelen.

Franz Liszt, het Castello di Duino en La Perla, Feiten en fictie

Hedwige Baeck-Schilders

Herinneringen aan Franz Liszt, Onbekende getuigenissen van Marie von Thurn und Taxis, Anna Rilke en Nadine Helbig

Christo Lelie

Malédiction – ontstaansgeschiedenis en bron van inspiratie

Albert Brussee

Elisa Meerti en Franz Liszt

Hedwige Baeck-Schilders

Liszt en de Tsjechische componisten (werktitel)

Olga de Kort

Albert Brussee in de Altenburg

Ondergetekende is door het Deutsche Liszt-Gesellschaft uitgenodigd om zijn boek *Franz Liszt in Nederland*, waarvan ook een Engelse versie bestaat, te presenteren tijdens de komende 'Liszt-Tage' in Weimar. Dit jaarlijks terugkerende festival vindt in 2026 van 22 tot en met 25 oktober op verschillende locaties plaats, onder meer in de Altenburg, Liszts woonhuis van 1848 tot 1861. Ik zal op 23 oktober van 18.00 tot 19.00 uur spreken in de zogenoemde 'Roter Salon', de grote muzieksalon op de eerste verdieping. Helaas is het volledige programma van deze 'Liszt-Tage' momenteel nog niet bekend.

Interessant is in dit verband dat op initiatief van de Deutsche Liszt-Gesellschaft, met Nike Wagner als beschermvrouwe van het project, vóór de Altenburg een monument voor Franz Liszt en Richard Wagner zal worden opgericht. Nike Wagner is een kleindochter van Richard Wagner en Cosima Wagner-Liszt, en daarmee een achterkleindochter van Franz Liszt. Anders dan het Goethe-Schiller-Denkmal op de Theaterplatz in het centrum van Weimar wordt dit geen figuratieve dubbeluitbeelding; de vorm van het monument staat nog niet vast. Het is de bedoeling dat het monument, onder het motto 'Liszts Traum. Mai 1849', in mei 2029 wordt onthuld. Tijdens de 'Liszt-Tage' zal dit onderwerp ongetwijfeld ter sprake komen.

De woorden 'Liszts Traum' zijn ontleend aan Liszts testament van 14 september 1860. Daarin schreef hij dat hij 'vor etwa zehn Jahren' had gedroomd dat Wagner en hij de coryfeeën van een nieuwe bloeiperiode in Weimar zouden worden. Die droom is niet volledig uitgekomen, maar gezien Liszts inspanningen voor Wagner – de wereldpremière van *Lohengrin* en de organisatie van meerdere Wagner-Wochen – toch wel een beetje. 'Mai 1849' verwijst naar het bekende feit dat Richard Wagner in mei 1849 als vluchteling op de Altenburg aankwam en daar enige tijd onderdak vond. Dankzij Liszt wist hij met een vals paspoort naar Zwitserland te ontkomen. Het standbeeld zal verrijzen op het grasveld vóór de villa, een beschermd monument dat momenteel wordt gerenoveerd.

Albert Brussee

De Altenburg, Liszts eerste woning in Weimar. Foto CL, 2011.

Colofon

Samenstelling en eindredactie Liszt Bulletin: Christo Lelie
Lay-out: Joop Berkhout

Het bestuur van de Franz Liszt Kring wordt gevormd door:
Christo Lelie – voorzitter, hoofdredacteur van het *Tijdschrift van de Franz Liszt Kring*
Alexandra Kaptein – vicevoorzitter
Sebastiaan Oosthout, secretaris ‘externe zaken’
Vacature – Secretaris (interne zaken)
Fred-Jan Nesselaar – penningmeester
Johan Verrest – ledenadministratie
Coosje de Wit – bestuurslid

Bankrekening NL07 RABO 0365512613 ten name van Stichting Franz Liszt Kring

E-mail: info@lisztkring.nl
www.lisztkring.nl